

cembra, spomnil se je predsednik dr. Tomišek v krasnih besedah slovenskih planin, ki so danes po laški okupaciji ločene od osvobodene domovine ter izvajal: Odtrgala se nam je divna Trenta z njenimi mogočnimi vrhovi Kanjavcem, Razorom, Prisojnikom, Jalovcem, Bovškim Grintavcem ter pogorje Mangarta in Krna. Nižje doli po Goriški in Krasu se je uničilo in onemogočilo vse naše delo. Je to najtemnejša doba za naše planinsko društvo. Srčno muko trpimo in jo bomo trpeli, dokler nam bodo vzete goriške in primorske kraje, in nikdar ne bomo pozabili, da živi tam zavedno slovensko ljudstvo in da je tam naša zemlja. Ne odrečemo se upanju, da bomo tudi tam se mogli delovati in zato smo tudi pri shodu delegatov sklenili, da se obdrži obstoj vseh podružnic, kakor so: soška, goriška, cerkljanska, ajdovska, vipavska, uzaška, istrska in ilirsko-bistriška podružnica. Obstoj teh podružnic nam bodi vedno opomin, da se ne odrečemo nikdar temu, kar je bilo naše.

— Te zadnje besede naj si zlasti dobro zapomni g. popravljalec Pajkovega zemljepisa za srednje šole.

—r Glasbea šola v Gorici. Očeni zbor »Pevskega in glasbenega društva« v Gorici se je vršil 15. oktobra ob veliki udeležbi. Upanje je, da se kmalu sestavi pevski zbor in odpre glasbena šola.

—r Strokovne šole. Pod tem naslovom piše »Goriška Straža«: Slišimo, da je po deželi več strokovnih šol, ki se niso pričele s poukom. Pozivamo torej vse mero-dajne činitele po deželi, da se pobrinejo za otvoritev teh šol. Potrebna je prošnja na generalni civilni komisariat v Trstu,

da dovoli otvoritev šole, oziroma, ako je šola dotirana iz državnih sredstev, da šola otvori. Tudi županstva so poklicana, da vložijo prizive. Sporoči naj se nam vsak slučaj, kjer šola še ni otvorena, kakor tudi naj se nam pošlje prepis vsake prošnje, ki se vloži! Omenjamo, da je politični komisariat za goriški okraj že dobil nalogo, da otvori vse strokovne šole v okraju.

—r Šole na Tolminskem. Kakor lani, tako je tudi letos mnogo vast brez šolskega pouka. Vzrok temu je pomanjkanje šolskih prostorov in tu pa tam učiteljskih moči. V celem okraju manjka okoli 35 učiteljskih oseb. Glede šolskih prostorov so oblasti ponekod poškodovana šolska poslopja priredile v prave palače z vseni mogočnimi okraski, niso pa imele po mnogih vaseh toliko časa, da bi zbile skupaj pripravile barako za šolo. Tako bodo, kakor kaže, nekateri kraji še eno leto brez šolskega pouka.

—r Gospodinjski tečaj v Tomaju. V zavodu šolskih sester v Tomaju na Krasu se je otvoril 10mesečni gospodinjski tečaj. Poučuje se v računstvu, spisu, vzgojslovlju, šivanju, kuhanju in v drugih k gospodinjstvu spadajočih delih. Za pouk, hranje in stanovanje se plača mesečno 100 lit.

—r Na goriški deželni gluho-nemniči se je pričela šola oktobra meseca.

—r Na državni gimnaziji v Idriji so se otvorili — kakor že znano — prvi trije razredi. V prvem razredu je vpisanih 18, v drugem 2 in v tretjem 6, torej skupaj 26 reči: dvajset in šest učencev. Slovenska gimnazija v Gorici je imela leta 1915, v petih razredih 478 učencev — vsekakor nasen dolaz, da spadajo srednje šole v na-

rožne kulturno središče, torej tja, kjer so že bile!

—r Smrtna kosa. Dne 10. novembra je preminula po dolgi in neozdravljivi pljučni bolezni g. Malka Cej, bivša učiteljica v Lipi na Krasu. Blag ji spomin!

—r Zrelostni izpiti v zasedem ozemlju. Meseca oktobra so se vršili v Gorici zrelostni izpiti za gimnazijce, katere je položilo 12 slovenskih dijakov in ena dijakinja. — Na idrijski realki je napravilo zrelostni izpit pet sedmošolcev. — Istočasno so se vršili v Gorici zrelostni izpiti na starem slov. učiteljskem podpredstvom prof. Gloy Lorenzonija. Za zrele so bili proglašeni sledeči slovenski kandidati: Carli Alojzij, Čebokli Peter, Čekada Miroslav, Fakin Franc, Kodeja Franc, Komac Viibald, Kosmina Ivan, Peršič Vladimir, Slokar Rastislav, Sovdat Franc, Skolarš Josip, Stih Josip, Sturm Anton in Viler Albert; dalje slovenske kandidatice: Čubelj Marija, Ferfolja Hermenegilda, Ferlat Ladislava, Novinc Roza, Plahuta Boleslava, Stubej Pavla in Uršič Pavla. Učiteljica Anunciata Travant je položila izpit iz italijanske kot predmet.

—r Šolski svet za Juljsko Benečijo. Dr. Tuma, ki je zastopal Slovence v oficijelnem šolskem svetu pri generalnem komisariatu v Trstu, je odložil to čast iz dosedaj neznanega vzroka. Na predlog političnega društva »Edinosti« je bil imenovan na njegovo mesto tržaški odvetnik dr. Josip Agneletto. Agneletto je istrski Slovenec iz Truš pri Marezigali v koprškem okraju.

—r V Mirniku na Goriškem je umrl 25. septembra pret. l. nadučitelj tovaris

Jožef Frzetič. Maturiral je l. 1900. v Kopru ter služboval ves čas med slovenskimi Brici ob stari italijanski državni meji. Pogreb se je vršil ob ogromni udeležbi idrijskih Slovencev. Počivaj v miru!

—r Potovalna ljudska knjižnica tolimskega učiteljstva. Tovariš Josip Rakovšček, nadučitelj pri Sv. Luciji ob Soči, priobčuje v 13. številki »Goriške Straže« ta-le poziv: Tolminsko učiteljstvo je imelo pred vojno dobro urejeno potovalno ljudsko knjižnico, ki je bodrila in poučevala naše ljudstvo. Imenovana knjižnica je obsegala 20 serij izbranih knjig, katere je zalotila vojna vihra na raznih krajih tolimskega okraja. Da nam bo mogoče zbrati razkropljene ude, ki oskockijo duha, prošim vse tolimsko učiteljstvo, da nedomoma poroča podpisnemu o usodi posameznih serij, katerim je morda vojna blagohotno prizanesla.

—r Urad za zaščito beguncev. Glavni naredbe deželne vlade za Slovenijo od 22. decembra št. 826, objavljene v »Uradnem listu« od 30. decembra št. 185, se je pri predsedništvu deželne vlade za Slovenijo ustanovil poseben, neposredno predsednik deželne vlade podrejen urad za zaščito beguncev v Ljubljani. Njega podrečile se razteza na vse ozemlje deželne vlade za Slovenijo. Na ta urad so prešli vsi posli predsedništva deželne vlade in poverništva za socialno skrbstvo, ki se nanašajo na zaščito beguncev in izseljencev z južnoslovenskega ozemlja, zasedenem po Italijanih in Avstrijcih. Ta urad za zaščito beguncev in komisija za mirovno konferenco, katerima načeljuje okrajni glavar dr. Franc Vodopivec, sta se preselila iz postolja deželne vlade na Turjaški trg, št. 3, II. nadst.

LISTEK

JANKO LEBAN:

„Tovarišu“.

Pač dolgo — šestdeseto leto — vršiš že svoje zvanje vneto, prihajaš v mesto, trg in vas, učiš in dramiš, vodiš nas! ... Težavno, domoljubno delo! Večkrat si brišeš znojno čelo; voljno pa delaš in trpiš, v blaginjo našo le živiš! Za naše pravo, našo čast stojiš nam trdno kakor hrast! Svobode naše si ljubitelj, omike naše si širitelj, da prost in srečen, spoštovan povsod učiteljski bo stan ... Ni delo to zaman ti bilo, nebo ga je blagoslovilo: Zaznal se veliki je dan, zdobil verige je Slovan! In Jugoslavija je vstala, pod eno streho nas je zbrala, po materno za nas skrbeč, nam kruha boljšega mudeč ... V radost nam je država mlada, oklepa nje se naša nada, v roko si bratje segamo, zvestobo ji prisegamo! Slovenci, Srbi in Hrvatje, mi vsi smo eno, vsi smo bratje, sinovi Jugoslavije, nihče ne zaboravi je! Za nje procvit se vsi trudimo, za Jugoslavijo molimo, da dela našega bo plod užival kdaj naš mladi rod! ... A ti, »Tovarišu«, zdrav nam bodi, med nas še dolgo, dolgo hodi, najstarši naš popotnik si, največji naš dobrotnik si! Preskušeni naš vojevód, naj slava Ti doni povsod! —

JOSIP LAPAJNE:

Moj šopek.

Četrto desetletje mu je bilo, ko so nas pognali v ahasferovanje, in četrti križ se mi obeša preko ramen danes, praznujočemu njegovo šestdesetletnico. »Učiteljski Tovarišu«, ti naša duševna hrana, naš prvoborilec, edina oljkova vejica v morju skoro brezkončnega trpljenja, s čim in kako naj proslavimo danes tvoj izredni jubilej? Šopek delitečega cvetja — bi pristojal tvojemu razritemu obrazu, raztrpanemu, raztepenemu trupu? Privijem naj te li na svoje prsi, ti s trnjem razbiti in ovenčani moj sodrug? Me li moreš raniti ob zaceljenih ranah? Ti most vzdihljajev, si le resno misliš, da nam ne zasije več zlato solnce, ko smo preko tebe kolebli potrtih, povešanih glav v temnice mračne, polpretekle dobe?

Naših so bili let, ko so ti stali na strani ob najhujšem trpljenju, možje, odlični naši prvoboritelji, in njim je danes lice razorano, prebarvana glava. Negovali so te bolnika v najhujši vročici, in marsikak zdravnik bi že obupal ob tvoji lahni sapici: ne tako naši možje, ki niso nikdar zatisnili oči, le da ohranijo pri življenju tebe, dragi »Tovarišu«, prvi in zadnji up bednega učiteljstva!

Ne bodi ponosen, »Tovarišu«, da si vzdržal toliko let, ne, bodi le ponosen, da si imel ob sebi nesebičnih mož, ki niso poznali sebe, ne svoje družine, ceniti pa so znali svoj narod in onega, ki je narodu najbližji: ljudskega učitelja, svoj stan. »Teh slednji manj kot ti ni storil!«

In danes, ob tvoji šestdesetletnici, naj ti jadicujem, da si nam prestar, dolgočasim naj se li ob tvojem resnem licu? Ne! Jaz ne! V tvojem uredništvu ni sivih mož, ne teži ti urednika peza tvojih let. Mlad je, odločen, neustrašen mož, tvoje šole! Ponosne so one sive glave, ki so tako spretno vrtnarile, da se je ogromno drevo, presajeno v mlado, spočilo zemljo, oprijelo, ne da bi se posušila ni najmanjša vejica, ni koreninica. Pomlajen je tudi sad tega drevesa, pridelek tako znaten, da se kopicijo prenapolnjene srambe in jedva utegne skrbni urednik prebirati bogate pridelke.

In ostali naš stanovski naraščaj, ga li najdeš, dragi »Tovarišu«, med prvoborilci v tolikem številu, da bi nadomestili one osivele glave, kadar jim usoda časa izvije meč iz roke? Tu, šestdesetletni pomlajenec, zastavi svojo lopato. »Jablane, hruške in ...«

Če nisi na jasnem, dragi jubilent, stopi z menoj v Frančiškansko ulico. Prazniki so in klical si nas. Pesna so jim lica, napol sklonjena hrbtišča, le malo imam ob strani onih las, ki njim pokrivajo utrujene glave, sedečim okolo dolge mize. Resno tehtajo besedo za besedo in skoro da ne upam, da bi zinił tudi jaz, ki sem mlajši med njimi, a vendar ne več mlad. In če izpregovorim tisto malo besedo, jo li smatrajo možje tako kot si jo mislim jaz, me li ne smatrajo za vsiljivega, neizkušnega idealista, prenapeteža?

Tako se mi godi, dragi »Tovarišu«, od tvoje štiridesetletnice do šestdesetletnice. Vedno enoinisti obrazi starejših in mlajših tovarišev, niti onih iz širne Ljubljane ni blizu. »Pejd« no, se bom pulil za druge!« mi je že marsikdaj udarilo na prezebla ušesa, ko sem jih lovil no mestu, prihajajoč tam izpod visokih planin, in težkih misli sem se na večer vračal, da za pečko prebavim vtiske iz naše prestolice.

Da niso samo mlajši vzrok nedelavnosti, ni je krivde samo na njih, dragi »Tovarišu!« Vem to iz svojih mlajših let. V potresnih razvalinah se je valjala Ljubljana,

ko sem študiral na učiteljskem, pred mojimi očmi se je prenavljala, strme sem opazoval, kako je mogoče staro sukno tako premeniti. Črpal sem tedaj novega življenja iz tvojih vrstic, dragi »Tovarišu«, ponosno sem se vrget v val življenja in trudil sem se, da bi jaz prenavljal stare stavbe v vitke vile.

Bilo jih je do 30, ki so se zbrali k slavnostni otvoritvi naše nove šole. Kot neznanatno stvarco so me potisnili v stran in počesčenega sem se moral čutiti, če me je kdo milostno ogovoril. Ponosno so sedeli pri banketu in samozavestno so dvigali glave, ko so v govorih slavili drug drugega. Zapeli smo: vajeni smo bili doli v Ljubljani, da se nismo kosali med seboj, tu pa me je dvignil sosed: »Pusti ga naj sam poje, se mu bo za malo zdelo!« In res je že hotel utihniti. Kako je to vplivalo na mladega idealista, ti gotovo v tvojih štiridesetih letih, dragi »Tovarišu«, ni bilo znano. Vse drugače je bilo življenje med tovariši, kakor si mi napovedal ti, ponosni jubilent.

Pokorno smo hodili k zborovanju. Kot da so intabulirani na svoja mesta, so se mi zdeli odborniki. Razdelili so si delo med seboj, mi pa smo jim bili hvaležni poslušalci. Nihče ni stopil z odra in vprašal: »Kaj pa ti moreš? In če ne zmores, potruđi se, da bi zmogel.« In tako je šel čas za časom, dokler ni prišla vrsta na nas same. Niso se čutili razbremenjenih, ki smo jim bili nasledniki, ne, za vsiljive nezreleže so nas opečatili. Molčali smo in se oprileli delavnih mož, nesebičnih tovarišev. Naravno, da imamo večkrat povsem različne nazore, zakaj upoštevati je, da živimo navadno v povsem drugačnih življenjskih razmerah.

Ne oklepamo se krčevito svojih mest, ne, veselilo bi nas, da poseže v delo še mlajši naraščaj in krepko bi ga podpirali v vsakojaki borbi. Samo ven na plan! Žaloste nas pa, ki pri zborovanjih pazijo samo na to, kdaj referentu poidejo lističi, debate pa so jim nadležne sitnosti.

Dragi »Tovarišu«, idi med naše mlade, povej jim, da se valjajo v cvetju, ki se je vsulo iz trnjevih vejic, povej, da cvetje naravnim potom izgine, trnja pa je dolgo življenje. Daj, zberi jih okolo sebe najmanj toliko, kolikor ti je let, vmešaj jih med one, ki so tam spredaj, v pomoč naj jim bodo, in ko pride čas, bodo lahko z večšo roko pograbit za krmilo naše ogromne ladje.

Šopek cvetja, naš mladi naraščaj, poklanja ob tvoji šestdesetletnici podgorški sotrudnik. Osveži ga, prilivaj mu, dokler ti ne ovne, in ko ti bodo naložili na rame še eden in drugi in tretji križ, ti bo šop za šopom goril, rodil, stvarjal, tebi pa bo večno mlado lice, stoletni Ahasver!

VILKO MAZI:

Poglavje o pomanjkanju idealizma.

V dobi splošnega pomanjkanja se je izkazalo, da gredo tudi zaloge idealizma h koncu.

Ali so raznesli tudi idealizem zloglasni verižniki? Ali so tihotapci ukanili iblatjarje in ga ob belem dnevu spravili čez mejo? Ali so ministri tudi za idealizem izdajali izvoznice? Kdove! —

Toda zlo je ugotovljeno in Bog nam odpusti, da nismo videli, kako se je med nami paslo in razpaslo!

Verižniki bodo planili name: »Tuj greh nam podtikaš, nepridiprav nepridipravdanski. Idealizem nima ne redilnih, ne gorilnih snovi. Živ krst ne vpraša po njem. Kdo bi verižil s takim blagom!«

Tudi tihotapci se bodo zgražali: »Čemu nas obrekuješ, zgaga zelena! Idealizem ni ne iz volne, ne iz bombaža, še iz malopridnih kopriv ne. Kdo bi se ogibal financarjev s tako robo!«

In ministri me bodo poučili: »Določili smo in določujemo: Doma mora ostati, kar je državi potrebno, za smeti pa ni treba izvoznic.«

Častitljivi ministri, zares ministrski je vaš nauk, ker je tako kratak, pa še bolj je ministrski, ker je tako nejasen. Verižniki in tihotapci se branijo idealizma, ali hočete reči, da sodi idealizem v smeti?

Ne more biti taka vaša sodba, zakaj jerob, ki ste ga postavili učiteljstvu, je do črne žalosti užaloščen ugotovil, da njegovi varovanci trpe na pomanjkanju vsega pomanjkanja — na pomanjkanju idealizma.

Idealizem torej ni tako malopridna stvar, kakor si mislijo verižniki, tihotapci in ministri.

Dobrotni jerob, ki si tako lepo povedal, kaj je učiteljstvu to, kar je ribi voda in tatu tema, povej in razzodi še, kako je z mojim idealizmom? Povej in razzodi, ali sem tudi siromak med siromaki, ali sem p. avovernik, ali sem začel med krivoverce? Mori me skrb. Reši me te skrbi s svojo učeno sodbo, dobrotni jerob!

Tiste čase, ko mi je rejeni davkar odšel natančno šestdesetšest kron in šestdesetšest vinarjev, sem z navdušenjem zapiral paglavce, da so vpricho mene dovršili naloge, ki so bili doma lahkomišljeno pozabili nanje. Bajtarji so hodili nadme in fitniki, pa so mi grozili in žugali.

„Za delo rabimo otroke, ti pa jih zadržuješ, učitelj, ko je že davno odbila šolska ura.“

Jaz pa sem jih pomirljivo odpravljaj: „Nehvaležni ste, o bajtarji in fitniki, za mojo skrb. Bog vam odpusti greh, svoj

prosti čas darujem za napredek vaše dece."

Videl pa sem zidarja, ki je izpustil kelo dosledno že ob prvem udarcu dvanaest ure. Tega zidarja sem nekoč vprašal, čemu ne zazida opeke, ki mu je bila v roki baš ob dvanaesti uri. Odgovoril pa mi je:

"Suženj je, kdor ne loči svoje ure od gospodarjeve."

Jaz pa sem zmerom sodil, da se mora ravnati ura po delu in ne delo po uri, zato nisem menjal zapirati fitniških in bajtarskih paglavcev kljub vsem žuganjem in grožnjam.

Gospodinji in perici, čevljarju in krojaču sem redno plačal, kolikor je bilo računano in še mi je ostalo za kak polič. Vsi ti čudeži so se godili s šestdesetšest kronami in šestdesetšest vinarji.

"Čudeži" pravim, dobrotni jerob, zakaj danes s petnajstkrat šestdesetšest kronami in šestdesetšest vinarji komaj odpravim gospodinjo; perica, čevljar, krojač in polič pa ne pridejo več na ta račun.

Na kateri račun pa? — Pozabil sem nanje. Pozabil pa sem tudi na zapiranje paglavcev in pozabil sem še na marsikaj. Ko bi se dalo, bi pozabil tudi na svoj želodec. Ali Maksim Gorki pravi po pravici: "Kakoršnekoli kreature lažijo po svetu, brez želodca ni nobene."

O, jerob učeni, povej in razsodi, kakšna je moja vera, ko sili zdaj vame misel, da je imel tisti zidar vendarle prav, ki je izpustil kelo že ob prvem udarcu dvanaest ure in ko se me loteva prepričanje, da mora biti delo v službi ure in ne ura v službi dela. Razložiti, spoštovani jerob, ali sem zdaj krivoverec, ali sem bil v šestdesetšestih časih? Zdaj, ko me je sama skrb, kako bom gospodaril trideset dni, da bom gospodaril ali prej, ko mi je bila ta skrb poslednja med poslednjimi, ker se je to "čudežno gospodarstvo" opravilo skoro samo od sebe? Katera teh dveh ver je prava? —

O, jerob strogi, ni še konec mojih vprašanj, pa že čujem skozi deveto steno tvoje očitjanje, da tudi meni pomanjkuje idealizma.

Tudi meni! — Torej je bil idealizem v meni v onih šestdesetšestih časih . . .

Pogodil si, jerob; tvoje očitjanje ni laž, laž pa je tvoja hinavska nakana.

Dostikrat se mi bridko stoži po šestdesetšestih časih. Res, da je takrat užival gospodarjev hlapec spodobnejše plačilo od mojega, a kruha tudi meni ni manjkalo. Kruh pa je oče idealizma. Tvoje očitjanje, jerob, ni laž.

Laž pa je tvoja hinavska nakana. Pravijo, da je nataknil Ribničan konju zelene naočnike, da bi zobal oblanico za seno. Ta ribniški recept pa se je mutatis mutandis vzel tudi za učiteljstvo. Nataknilo se mu je žoltih naočnikov v podobi bankovcev. Pa še konveksni so bili ti naočniki, da bi drobtina ovsnjakava zares izgledala kot pustna pogača. Oči so se dale nalagati, želodec ne. Ti pa si prišel, jerob, in si nam usiljeval hinavsko nakano, ko smo že izpoznali prevaro: "Lepo plačilo imate, ne smelo bi vam primanjkovati idealizma."

Jaz pa pravim: kruh je oče idealizma in ne plačilo. Tudi tvoja vera je taka, jerob, ali misli si, da bomo še verjeli tvoji laži.

BOŽO RAČIČ: Nabirajte narodno blago!

Zbiranje narodnega blaga je v današnjih časih pomembno. V njem se zrcali duša naroda in njegova kultura. Mnogo prekrasnih stvari je bilo odnešenih v tuje kraje. Na Dunaju imajo nešteto lepih predmetov, ki bi jih morali dobiti nazaj.

Nabiranje narodnega blaga ni enostavno in lahko, vendar pa je jako hvaležno delo. Nabiralec mora paziti na vsako malenkost, ker je v začetku precej težko. Vsak predmet, ki ga dobiš, mora imeti svoj datum, ime darovalca ali izdelovalca, kraj in še kaka pojasnila, ki so v zvezi z delom ali izdelovalcem.

Učiteljstvo ima dovolj prilike zbrati med narodom marsikaj. Tipične, narodopisne predmete domače industrije izpodriva vedno bolj tuja industrija — žal, da je to istina. Vendar je ohranjenega med narodom marsikaj in to velja zbrati prej, nego propade docela.

Ko sem služboval na Kalu, sem zbral tam lepo številce otroških pesem in otroških iger. Med narodom je ohranjenih še mnogo sličnih stvari, ki jih v šoli zberemo z lahkoto. V dokaz temu naj mi služi dejstvo, da sem zbral pred kratkim tu 22 otroških pesem, od katerih jih podajem par »kot vzorec«. Evo, kako lepe pesemce ima belokranjska deca:

Gónimo dóma na tepeno mleko!
Kdo ga bo tepel?
Stara majka. S čim ga bo tepla
z mačkinom cápicom.

Kadi je ta capica?
Na pólici je spravana.
Kadi je ta pólica?
V ognju je zgorela.
Kadi je ta ogenj?
Voda ga póčila.
Kadi je ta voda?
Po tratu se rázčila.
Kadi je ta trata?
Ovce so jo pópasle.
Kadi so te ovce?
Svati so ji(h) pójeli.
Kadi so ti svati?
Prešli so po mlado.
Skrila se je v jamico,
kot miš v slamico.

Povedal Ive Miketič iz Gorenjcev.

Godinjica škrablje,
Peter konja draplje,
Podaj mi palicu,
da ubijem grlicu.
Grlica da meni soli.
Sol dam škopcu.
Škopec mi da loja.
Loj dam mački.
Mačka mi da mlado mače.
Mlado mače da mi svatbo.
Svati mi dajo zlato pero.
Zlato pero dam Bogu.
Bog mi da srečo.
Srečo dam majki.
Majka mi da puno
zdelo žgancev i mleka.

Povedala Mare Črničeva iz Adlešič.

Peter šeto kokošar
goni muhe pod Kotar,*
pod Kotarom nikogár,
sama muha i kómár,
kómár z muho pleše,
da se zemlja trese.

Povedala Mare Miketičeva iz Gorenjcev.

Križ kraz Mátijaž,
kam krevljaš?
V Vujno Vas po klobas,
v Novo Mesto po nevesto,
v Nemškem Loku na poruku,
na Vinico po kitico,
na Krasinec po pun barilec.

Povedala Mare Črničeva iz Gorenjcev.

Ive bere gljive
na popove njive.
Dojde raca,
pa ga zbaca,
dojde guska,
pa ga opljuska,
dojde kos,
ga odvleče pod metlički most,
dojde tič,
pa ga ni nikdar nič.

Povedala Rozalija Husičeva iz Purge.

Prošel je prošel pisani vuzem,
Došel je zeleni Juraj,
dónesel je laket dugu mladcu,
pedenj dugu travicu.
da ga ne bi zajec,
dajte mu sira,
da se ne vusira,
dajte mu pogače,
da mu noge pokače,
dajte mu grošek,
da bo imal za trošek,
dajte mu krivo kost,
da gre laglje čez most.

Povedala Mare Miketičeva iz Gorenjcev.

To pesemco pojo, kadar vodijo »ze-
lenega Juraja«.

Stari dede
sivo glede
na sivici kobilici,
na drenovi paličici.
Paličica pukne,
stari v grabu smukne.

Rozalija Husičeva iz Purge.

Kdo se ne bi veselil teh ličnih otroških pesem? Iz njih sili čist in jednat belokranjski jezik. Človeku se zdi, kakor bi čital Zupančiča, ki je krasen s svojimi otroškimi pesemcami. Med otroške pesemce jemljem tudi »šetjetje« kot predhodnik k otroškim igram. Npr.:

Ence — hence — na kremence,
tvoja vrata — začipati,
eri, beri, muzikeri — van!

All:

Angel — bangel — frkučič,
čiči — miči — kompani,
erbar — raka — tika taka,
eja — aja — ani saja — van!

Prepričan sem, da imajo v vsaki vasi otroci svoje pesmi in svoje igre. Čemu bi se pogubilo to blago brez sledu, če nam baš to zbiranje ne provzroča posebnih težkoč! Hvaležno polje je tu ravno za koleginje, če se že možakarjem zde take stvari premalo moške.

Naberimo in izdajmo!

* dež, * oven, * travnik pod Malo pleštvico, * kragulj, * Velika noč.

BOŽO RAČIČ:

Albert Sič: Narodne vezenine na Kranjskem in še kaj.

O tem sem že večkrat kaj omenil. Ker pa je na »Zavezinem« zborovanju opozarjal dež. šol. nadzornik dr. Poljanec na važnost narodne ornamentike, si dovolim o tem podati par stvari, ki naj bi služile tovarišicam in tovarišem v informaciji.

Licejski profesor Albert Sič si je nadel pred par leti veliko nalogo zbrati narodno umetnost na Kranjskem in jo podati zopet v obliki albumov slovenskemu narodu. Idejno krasna ideja! Ni se vstrašil najhujših časov vojne. Lanske Binkošti je izšel prvi del zbirke in nato smo dobili nadaljevanja. Krasno delo se samo hvall, samo žal mi je nerodnega naslova. Ali ne bi bil boljši naslov: »Jugoslovanske vezenine slovenskih pokrajin«? V sedanjem naslovu je preveč provincijalizma. Rodila je vojna tak naslov in razmere v katerih je zbirka nastala.

Isti profesor je izdal brošuro o vseh slovenskih narodnih nošah. Naj bi torej se še zbirka raztegnila na vse slovenske pokrajine.

Zelo zelo pa pogrešamo zbirke narodnih noš. Te slike bi bile v okrasje vsaki slovenski hiši in potem dobi tudi zbirka vezenin večji pomen. Gre pa seveda za lepo kolorirano zbirko. Svoji čas je dal napraviti dež. odbor več povečanih fotografij, ki jih je videti v dvorcu — žal da ne pridejo do efekta, ker so ravno le fotografije.

Čujemo, da namerava Umetniška propaganda izdati zbirko noš. Naj jo izda, vendar naj bo zelo previdna glede izbire in sestave noš.

To je poleg kulturne tudi zelo velike politične važnosti. Narodopisni predmeti so vsaj za me politični argumenti, ki jih ne more nihče pobiti.

Take zbirke — namreč celotne — potrebujemo, kajti to ni mogoče sport, ampak resna kulturna potreba. In ravno učiteljstvo bi se moralo za stvar vse bolj zanimati in zbrati vse, kar je še ohranjenega med narodom. Kajti, če je enkrat izgubljeno, je izgubljeno za vedno.

Za marsikoga so Sičeve stvari nekaj popolno novega. Vse, kar je bilo doslej skrito po raznih muzejih in privatnih zbirkah, prihaja na dan in za mali denar tudi v našo last.

Marsikatera šola ima to lepo delo, toda marsikdo ne ve, kako bi se ga lotil. Navadno se divimo krasnim stvarim, pokaže se tudi učencem — nekateri so se celo lotili stvari pri risanju — kolegince pri žen. ročnih delih. Tov. Poldka Baodkova iz Vinice ob Kolpi pošilja celo vzorce okoli in je napisala tudi lepo rapravo o tem v »Popotniku«. Žal, da se boče morala zopet glasiti zaradi vzorcev . . .

Sedaj sta izšla III. in IV. del. Jaz bi ju zamenjal, kajti vsaj učitelji smo vajeni hoditi od lažjega k težjemu, od manj lepega k dovršenemu. Četrta del obsega pisane vezenine, posnete po najrazličnejših predmetih. Vporabljeni se dajo za najrazličnejše stvari. Razume se, da se lahko zamenjajo nianse barv, posebno danes, ko ni vseh na razpolago. Pri nas prevladuje še krivo mnenje, da mora biti vse izdelano le na grobem platnu z rdečo ali modro nitjo. V tem oziru bi opozoril na češko knjigo »Ornamenty«, kjer je najti vporabo nar. ornamentov za najrazličnejše stvari, posebno bogata pa je izbira v ženskih toaletnih predmetih. Pomniti je treba, da se vsaka stvar razvija in izpopolnjuje; prav tako tudi nar. ornamentika. Vedno pa ostane nedotaknjeno bistvo, ki daje karakterističen utis.

V Ljubljani sem opazil, zadnjič pri nekaterih mladih damah lepe, bele moderne obleke, ki so imele vdolane po prsni navzdol, ali tudi po hrbtu kake 4 prste široke bordure, posnete po nar. ornamentih. Po barvi so bile ali črne ali temnomodre in delane s svilnato nitjo. Učinkovalo je nad vse ugodno: elegantno, moderno in — narodno. Takih pojavov mora biti človek vesel; žal da so tako redki.

Tretji del pa obsega bele vezenine, največ po starih pečah. To bode menda najlepši del vse zbirke. Kajti s tem se mora zadovoljiti tudi najbolj razvajen okus. Ne več, ali bi se divil pridnosti in vztrajnosti pri tehniki, ali finemu in smiselnemu okusu pri kompoziciji ornamentov. Bela vez je lep dokument naše narod. kulture, ki jo nismo dobili od Nemcev, ampak je vznikla iz nas samih pa tam dobi na vzvodu, odkoder smo prišli, kakor pravijo. Po predlogih te zbirke se dajo narediti krasne stvari, kakršne sem n. pr. videl na državni obrtni šoli v Ljubljani. Nekeč smo malo polemizirali zaradi noš in avb po »Slov. Narod«. Nekaj vspeha je le prineslo! Nato sem pa stopil na obrtno šolo

do gdč. Veharjeve in bil sem prav prijetno iznenaden. V tem ateljeju so imeli ravno v delu prtičke, okrašene z ornamentami starih peč. Dalje sem videl tudi razne pisane vezenine, posnete po starih narodnih originalih in — zlata čela za avbe in zavijače, hrepenenje vseh narodnih dam. Izgledala so pač drugače, kakor pa tista skrpučala, ki so jih prodajale švabske modistke nerazsodnemu ženskemu svetu po bajnih cenah kot pristno nar. blago. Prijazna gospica mi je nato pokazala bog. zbirko drugih krasnih slovenskih predlog in vzorcev za raznovrstno vporabo. Mnogo ljubljanskih gospodičen ima toliko »židanega« časa. Ali ne bi kazalo zapisati se v vezni tečaj? Kako pa bi bilo s kakim počitniškim tečajem za učiteljce?

Po hodnikih imenovane šole visi vse polno krasnih slik v nar. slogu. Vezenine, rezbarije, polišto itd. Vse to dobimo čez čas v nadaljevanju prof. Sičevih zbirk.

Želimo marljivemu gospodu profesorju vso srečo pri nadaljnem delu. Hvaležno mu utegne biti še potomstvo, ker današnji svet še ne zna ceniti važnosti in pomena njegovega krasnega dela za našo narodno kulturo.

Mislim, da ne bode odveč, če povem ob tej priliki par stvari o raznih združgah, ki jih imajo bratski slovenski narodi.

Odlično mesto na slovenskem jugu zavzema zagrebška »Udruga za usčuvanje i pronicanje narodne umjetnosti«. Za razna dela je izlačala kmetijskim veziljam v štirih letih 101.230 K. — Znak, da je za gospodarstvo velikega pomena Petrinjska zadruga z istim smotrom daje enako lep zaslužek pridnim prstom v zimskem času. Obe združgi sta priredili po vsej Evropi krasne razstave z velikimi uspehi.

Zatiranji Slovaki so imeli že v mirnih časih dve združgi, ki sta vspevali kaj lepo. Bili sta to: Družstvo pre spenaženje domaceho i udového priemyslu v Uher. Skalici in pa »Lipa« i udový priemysel ťičastinarska spoločnosť v Turčianskom Sv. Martine. Slednja izdaja krasen strokovni list »Živena«. Čudovito lepi so slovački keramiški izdelki. Tudi Čehi imajo več zadrug, ki so deloma bolj znane našim damam, kakor hrvatske . . . Srbi imajo »Pirotsko čilimarsko zadrugo«, ki je prinesla čilimom (preprogam) svetovni glas. Ta zadruga je imela v Sarajevu svojo podružnico. V Moravski dolini so seljačke lesouzne zadruge in tudi slikarske so imele. Potujoči slikarji so slikali razne ikone (svete podobe) predvsem hišne patrone.

Rusija je imela nič manj kakor 20 milijonov rezbarjev. O spretnosti takih rezbarjev smo se lahko prepričali pri vojnih vjetnikih, ki so izdelovali včasih krasne stvari. Ni je menda hiše, kjer bi ne bili »ruski« pontjaji svojih izdelkov.

Od neslovanskih pokrajin je bila na glaslu Švica po svojih vezinah, ki so ji donšale letnih 150 milijonov. Tovarniška industrija pa je odjedla v naših časih dve tretjini vsega zaslužka.

Belgija je dobivala za čipke letnih 50 milijonov frankov. (Bog zna kam romajo idrijske?)

Domača industrija je torej velevažen kulturno-gospodarski faktor. V današnjih časih nas Slovence takorekoč edino »süha roba« vleče iz blamaže.

Vendar bi se tudi lahko kaj storilo, zlasti ker je domača obrt izvečine posel zimskih mesecev, ko počiva poljsko delo.

Pri nas bi potrebovali predvsem rokotvornih zadrug, ki bi uporabljale za svoje izdelke nar. ornamente in stil.

Za tako podjetje je pa potreba tudi priprav. V prvi vrsti moramo razpolagati z bogato zbirko originalov, ali z drugo besedo — imeti moramo bogat narodopisni muzej. Zato je treba, kakor sem že preje omenil zbrati vse, kar še imamo in rešiti predno izgine v pozabljivost.

Zakaj pa je to važno? Vsak narod ima nekaj samolastnega — narodno kulturnega, individualnega. Takoj na zunanji, se že opazi in vnanjost je največkrat bistvena ali vsaj karakteristična. Vsaka narodna kultura naj bi se prirodno razvila do popolnosti. Ne gre pa prevzemati kulturo drugega naroda kar tako — to pomeni raznarodovanje in degeneracijo! Slovenci smo v literaturi mnogo napredovali, v mnogem pa degenerirali. Vzemimo noše! Propadle so skoro docela — prevadale je francoski kroj — v zadnjem času tudi angleški brki. Na videz so to smešne malenkosti, vendar niso tako malenkostne. S tem izginja narodni značaj. Poglejmo drugam! Pojdimo na Kras. Tam okoli St. Petra že vidite tipične kraške hiše s kamenjem obloženimi strehami. Na Gorenjskem vidimo še mnogo vasi, katerih hiše so krite z deščicami in imajo lepo izrezljane hodnike. Ali ni to karakteristično? Tja za Kolpo pojdimo! Četudi ni ohranjena povsod nar. noša, vendar opozarja bela obleka tudi lajka na nekaj posebnega, bistvenega za to pokrajino. Žal, da takšna splošno karakteristični znaki izginjajo in

prosti čas darujem za napredek vaše dece."

Videl pa sem zidarja, ki je izpustil kelo dosledno že ob prvem udarcu dvanaajste ure. Tega zidarja sem nekoč vprašal, čemu ne zazida opeke, ki mu je bila v roki baš ob dvanaajsti uri. Odgovoril pa mi je:

„Suženj je, kdor ne loči svoje ure od gospodarjeve.“

Jaz pa sem zmerom sodil, da se mora ravnati ura po delu in ne delo po uri, zato nisem jenjal zapirati fitniških in bajtarskih paglavcev kljub vsem žuganjem in grožnjam.

Gospodinj in perici, čevljarju in krojaču sem redno plačal, kolikor je bilo računano in še mi je ostalo za kak polič. Vsi ti čudeži so se godili s šestdesetšest kronami in šestdesetšest vinarji.

„Čudeži“ pravim, dobrotni jerob, zakaj danes s petnajstkrat šestdesetšest kronami in šestdesetšest vinarji komaj odpravim gospodinj; perica, čevljar, krojač in polič pa ne pridejo več na ta račun.

Na kateri račun pa? —
Pozabil sem nanje. Pozabil pa sem tudi na zapiranje paglavcev in pozabil sem še na marsikaj. Ko bi se dalo, bi pozabil tudi na svoj želodec. Ali Maksim Gorki pravi po pravici: „Kakoršnekoli kreature lažijo po svetu, brez želodca ni nobene.“

O, jerob učeni, povej in razišodi, kakšna je moja vera, ko sili zdaj vame misel, da je imel tisti zidar vendarle prav, ki je izpustil kelo že ob prvem udarcu dvanaajste ure in ko se me loteva prepričanje, da mora biti delo v službi ure in ne ura v službi dela. Razložiti, spoštovani jerob, ali sem zdaj krivoverec, ali sem bil v šestdesetšestih časih? Zdaj, ko me je sama skrb, kako bom gospodaril trideset dni, da bom gospodaril ali prej, ko mi je bila ta skrb poslednja med poslednjimi, ker se je to „čudežno gospodarstvo“ opravilo skoro samo od sebe? Katera teh dveh ver je prava? —

O, jerob strogi, ni še konec mojih vprašanj, pa že čujem skozi deveto steno tvoje očitjanje, da tudi meni pomanjkuje idealizma.

Tudi meni! —
Torej je bil idealizem v meni v onih šestdesetšestih časih . . .

Pogodil si, jerob; tvoje očitjanje ni laž, laž pa je tvoja hinavska nakana. Dostikrat se mi bridko stoži po šestdesetšestih časih. Res, da je takrat užival gospodarjev hlapec spodobnejše plačilo od mojega, a kruha tudi meni ni manjkalo. Kruh pa je oče idealizma. Tvoje očitjanje, jerob, ni laž.

Laž pa je tvoja hinavska nakana. Pravijo, da je nataknil Ribničan konju zelene naočnike, da bi zobal oblanico za seno. Ta ribniški recept pa se je mutatis mutandis vzela tudi za učitelstvo. Nataknilo se mu je žoltih naočnikov v podobi bankovcev. Pa še konveksni so bili ti naočniki, da bi drobtina ovsenjaka zares izgledala kot pustna pogača. Oči so se dale nalagati, želodec ne. Ti pa si prišel, jerob, in si nam usiljeval hinavsko nakano, ko smo že izpoznali prevaro: „Lepo plačilo imate, ne smelo bi vam primanjkovati idealizma.“

Jaz pa pravim: kruh je oče idealizma in ne plačilo. Tudi tvoja vera je taka, jerob, ali misli si, da bomo še verjeli tvoji laži.

BOŽO RAČIČ: Nabirajte narodno blago!

Zbiranje narodnega blaga je v današnjih časih pomembno. V njem se zrcali duša naroda in njegova kultura. Mnogo prekrasnih stvari je bilo odnešenih v tuje kraje. Na Dunaju imajo nešteto lepih predmetov, ki bi jih morali dobiti nazaj.

Nabiranje narodnega blaga ni enostavno in lahko, vendar pa je jako hvaležno delo. Nabiralec mora paziti na vsako malenkost, ker je v začetku precej težko. Vsak predmet, ki ga dobiš, mora imeti svoj datum, ime darovalca ali izdelovalca, kraj in še kaka pojasnila, ki so v zvezi z delom ali izdelovalcem.

Učitelstvo ima dovolj prilike zbrati med narodom marsikaj. Tipične, narodopisne predmete domače industrije izpodriva vedno bolj tuja industrija — žal, da je to istina. Vendar je ohranjenega med narodom marsikaj in to velja zbrati prej, nego propade docela.

Ko sem služboval na Kalu, sem zbral tam lepo številce otroških pesem in otroških iger. Med narodom je ohranjenih še mnogo sličnih stvari, ki jih v šoli zberemo z lahkoto. V dokaz temu naj mi služi dejstvo, da sem zbral pred kratkim tu 22 otroških pesem, od katerih jih podajem par »kot vzorec«. Evo, kako lepe pesemce ima belokranjska deca:

Óónimo óóma na tepeno mleko!
Kdo ga bo tepel?
Stara majka. S čim ga bo tepla
z mačkinom cápicom.

Kadi je ta capica?
Na pólici je spravna.
Kadi je ta pólica?
V ognju je zgorela.
Kadi je ta ogenj?
Voda ga póčila.
Kadi je ta voda?
Po trati se rázčila.
Kadi je ta trata?
Ovce so jo pópasle.
Kadi so te ovce?
Svati so ji(h) pójeli.
Kadi so ti svati?
Prešli so po mlado.
Skrila se je v jamico,
kot miš v slamico.

Povedal Ive Miketič iz Gorenjcev.

Godinjica škrablje,
Peter konja draplje,
Podaj mi palicu,
da ubijem grlicu.
Grlica da meni soli.
Sol dam škopcu.
Škopec mi da loja.
Loj dam mački.
Mačka mi da mlado mače.
Mlado mače da mi svatbo.
Svati mi dajo zlato pero.
Zlato pero dam Bogu.
Bog mi da srečo.
Srečo dam majki.
Majka mi da puno
zdelo žgancev i mleka.

Povedala Mare Črničeva iz Adlešič.

Peter šeto kokošar
goni muhe pod Kotar,^{*}
pod Kotarom nikogár,
sama muha i kómár,
kómár z muho pleše,
da se zemlja trese.

Povedala Mare Miketičeva iz Gorenjcev.

Križ kraž Mátijaž,
kam krevljaš?
V Vujno Vas po klobas,
v Novo Mesto po nevesto,
v Nemškem Loku na poruku,
na Vinico po kitico,
na Krasinec po pun barilec.

Povedala Mare Črničeva iz Gorenjcev.

Ive bere gljive
na popove njive.
Dojde raca,
pa ga zbaca,
dojde guska,
pa ga opljuska,
dojde kos,
ga odvleče pod metlički most,
dojde tič,^{*}
pa ga ni nikdar nič.

Povedala Rozalija Husičeva iz Purge.

Prošel je prošel pisani vuzem,^{*}
Došel je zeleni Juraj,
dónesel je laket dugu mladcu,
pedenj dugu travicu.
da ga ne bi zajec,
dajte mu sira,
da se ne vusira,
dajte mu pógače,
da mu noge póskače,
dajte mu grošek,
da bo imal za trošek,
dajte mu krivo kost,
da gre laglje čez most.

Povedala Mare Miketičeva iz Gorenjcev.

To pesemco pojo, kadar vodijo »zele-
lenega Juraja«.

Stari dede
sivo glede
na sivici kobilici,
na drenovi paličici.
Paličica pukne,
stari v grabn smukne.

Rozalija Husičeva iz Purge.

Kdo se ne bi veselil teh ličnih otroških pesem? Iz njih sili čist in jednat belokranjski jezik. Človeku se zdi, kakor bi čital Zupančiča, ki je krasen s svojimi otroškimi pesemcami. Med otroške pesemce jemljem tudi »šetjetje« kot predhodnik k otroškim igram. Npr.:

Ence — hence — na kremence,
tvoja vrata — začipati,
eri, beri, muzikeri — van!

All:

Angel — bangel — frkučí,
čiči — miči — kompani,
erbar — raka — tika taka,
eja — aja — ani saja — van!

Prepričan sem, da imajo v vsaki vasi otroci svoje pesmi in svoje igre. Čemu bi se pogubilo to blago brez sledu, če nam baš to zbiranje ne provzročita posebnih težkoč! Hvaležno polje je tu ravno za koleginje, če se že možakarjem zde take stvari premalo moške.

Naberimo in izdajmo!

* dež, * oven, * travnik pod Malo pleštvico,
* kragulj, * Velika noč.

BOŽO RAČIČ:

Albert Sič: Narodne vezenine na Kranjskem in še kaj.

O tem sem že večkrat kaj omenil. Ker pa je na »Zavezinem« zborovanju opozarjal dež. šol. nadzornik dr. Poljanec na važnost narodne ornamentike, si dovolim o tem podati par stvari, ki naj bi služile tovarišicam in tovarišem v informacijo.

Licejski profesor Albert Sič si je nadel pred par leti veliko nalogo zbrati narodno umetnost na Kranjskem in jo podati zopet v obliki albumov slovenskemu narodu. Idealno krasna ideja! Ni se vstrašil najhujših časov vojne. Lanske Binkošti je izšel prvi del zbirke in nato smo dobili nadaljevanja. Krasno delo se samo hvall, samo žal mi je nerodnega naslova. Ali ne bi bil boljši naslov: »Jugoslovanske vezenine slovenskih pokrajin«? V sedanjem naslovu je preveč provincijalizma. Rodila je vojna tak naslov in razmere v katerih je zbirka nastala.

Isti profesor je izdal brošuro o vseh slovenskih narodnih nošah. Naj bi torej se še zbirka raztegnila na vse slovenske pokrajine.

Zelo zelo pa pogrešamo zbirke narodnih noš. Te slike bi bile v okrasje vsaki slovenski hiši in potem dobi tudi zbirka vezenin večji pomen. Gre pa seveda za lepo kolorirano zbirko. Svoj čas je dal napraviti dež. odbor več povečanih fotografij, ki jih je videti v dvorcu — žal da ne pridejo do efekta, ker so ravno le fotografije.

Čujemo, da namerava Umetniška propaganda izdati zbirko noš. Naj jo izda, vendar naj bo zelo previdna glede izbire in sestave noš.

To je poleg kulturne tudi zelo velike politične važnosti. Narodopisni predmeti so vsaj za me politični argumenti, ki jih ne more nihče pobiti.

Take zbirke — namreč celotne — potrebujemo, kajti to ni mogoče sport, ampak resna kulturna potreba. In ravno učitelstvo bi se moralo za stvar vse bolj zanimati in zbrati vse, kar je še ohranjenega med narodom. Kajti, če je enkrat izgubljeno, je izgubljeno za vedno.

Za marsikoga so Sičeve stvari nekaj popolno novega. Vse, kar je bilo doslej skrito po raznih muzejih in privatnih zbirkah, prihaja na dan in za mali denar tudi v našo last.

Marsikatera šola ima to lepo delo, toda marsikdo ne ve, kako bi se ga lotil. Navadno se divimo krasnim stvarim, pokaže se tudi učencem — nekateri so se celo lotili stvari pri risanju — kolegince pri žen. ročnih delih. Tov. Poldka Baodkova iz Vinice ob Kolpi pošilja celo vzorce okoli in je napisala tudi lepo rapravo o tem v »Popotniku«. Žal, da se bo morala zopet glasiti zaradi vzorcev . . .

Sedaj sta izšla III. in IV. del. Jaz bi ju zamenjal, kajti vsaj učitelji smo vajeni hoditi od lažjega k težjemu, od manj lepega k dovršenemu. Četrta del obsega pisane vezenine, posnete po najrazličnejših predmetih. Vporabljeni se dajo za najrazličnejše stvari. Razume se, da se lahko zamenjajo nianse barv, posebno danes, ko ni vseh na razpolago. Pri nas prevladuje še krivo mnenje, da mora biti vse izdelano le na grobem platnu z rdečo ali modro nitjo. V tem oziru bi opozoril na češko knjigo »Ornamenty«, kjer je najti vporabo nar. ornamentov za najrazličnejše stvari, posebno bogata pa je izbira v ženskih toaletnih predmetih. Pomniti je treba, da se vsaka stvar razvija in izpopolnjuje; prav tako tudi nar. ornamentika. Vedno pa ostane nedotaknjeno bistvo, ki daje karakterističen utis.

V Ljubljani sem opazil, zadnjič pri nekaterih mladih damah lepe, bele moderne obleke, ki so imele vdolane po prsni navzdol, ali tudi po hrbtu kake 4 prste široke bordure, posnete po nar. ornamentih. Po barvi so bile ali črne ali temnomodre in delane s svilnato nitjo. Učinkovalo je nad vse ugodno: elegantno, moderno in — narodno. Takih pojavov mora biti človek vesel; žal da so tako redki.

Tretji del pa obsega bele vezenine, največ po starih pečah. To bode menda najlepši del vse zbirke. Kajti s tem se mora zadovoljiti tudi najbolj razvajen okus. Ne veš, ali bi se divil pridnosti in vztrajnosti pri tehniki, ali finemu in smiselnemu okusu pri kompoziciji ornamentov. Bela vez je lep dokument naše narod. kulture, ki jo nismo dobili od Nemcev, ampak je vznikla iz nas samih pa tam dohi na vzhodu, odkoder smo prišli, kakor pravijo. Po predlogih te zbirke se dajo narediti krasne stvari, kakršne sem n. pr. videl na državni obrtni šoli v Ljubljani. Nekoč smo malo polemizirali zaradi noš in avb po »Slov. Narodus«. Nekaj vspeha je le prineslo! Nato sem pa stopil na obrtno šolo

do gdč. Veharjeve in bil sem prav prijetno iznenaden. V tem ateljeju so imeli ravno v delu prtičke, okrašene z ornamentami starih peč. Dalje sem videl tudi razne pisane vezenine, posnete po starih narodnih originalih in — zlata čela za avbe in zavijače, hrepenenje vseh narodnih dam. Izgledala so pač drugače, kakor pa tista skrpučala, ki so jih prodajale švabske modistke nerazsodnemu ženskemu svetu po bajnih cenah kot pristno nar. blago. Prijazna gospica mi je nato pokazala bog. zbirko drugih krasnih slovenskih predlog in vzorcev za raznovrstno vporabo. Mnogo ljubljanskih gospodičen ima toliko »židanega« časa. Ali ne bi kazalo zapisati se v vezni tečaj? Kako pa bi bilo s kakim počitniškim tečajem za učiteljce?

Po hodnikih imenovane šole visi vse polno krasnih slik v nar. slogu. Vezenine, rezbarije, polišstvo itd. Vse to dobimo čez čas v nadaljevanju prof. Sičevih zbirk.

Želimo marljivemu gospodu profesorju vso srečo pri nadaljnem delu. Hvaležno mu utegne biti še potomstvo, ker današnji svet še ne zna ceniti važnosti in pomena njegovega krasnega dela za našo narodno kulturo.

Mislim, da ne bode odveč, če povem ob tej priliki par stvari o raznih združenjih, ki jih imajo bratski slovenski narodi.

Odlično mesto na slovenskem jugu zavzema zagrebška »Udruga za usčuvanje i pronicanje narodne umjetnosti«. Za razna dela je izlačala kmetiškimi veziljam v štirih letih 101.230 K. — Znak, da je za gospodarstvo velikega pomena Petrinjska zadruga z istim smotrom daje enako lep zaslužek pridnim prstom v zimskem času. Obe zadrugi sta priredili po vsej Evropi krasne razstave z velikimi uspehi.

Zatiranji Slovaki so imeli že v mirnih časih dve zadrugi, ki sta vspevali kaj lepo. Bili sta to: Družstvo pre spenaženje domaceho l' udového priemyslu v Uher. Skalici in pa »Lipa« l' udový priemysel ťičastinarska spoločnosť v Turčianskom Sv. Martine. Slednja izdaja krasen strokovni list »Živena«. Čudovito lepi so slovački keramiški izdelki. Tudi Čehi imajo več zadrug, ki so deloma bolj znane našim damam, kakor hrvatske . . . Srbi imajo »Pirotsko čilimarsko zadrugo«, ki je prinesla čilimom (preprogam) svetovni glas. Ta zadruga je imela v Sarajevu svojo podružnico. V Moravski dolini so seljačke lesouzne zadruge in tudi slikarske so imele. Potujoči slikarji so slikali razne ikone (svete podobe) predvsem hišne patrone.

Rusija je imela nič manj kakor 20 milijonov rezbarjev. O spretnosti takih rezbarjev smo se lahko prepričali pri vojnih vjetnikih, ki so izdelovali včasih krasne stvari. Ni je menda hiše, kjer bi ne bili »Ruski« ponujali svojih izdelkov.

Od neslovanskih pokrajin je bila na glaslu Švica po svojih vezeninah, ki so ji donšale letnih 150 milijonov. Tovarniška industrija pa je odjedla v nadasnjih časih dve tretjini vsega zaslužka.

Belgija je dobivala za čipke letnih 50 milijonov frankov. (Bog zna kam romajo idrijske?)

Domača industrija je torej veličaven kulturno-gospodarski faktor. V današnjih časih nas Slovence takorekoč edino »süha roba« vleče iz blamaže.

Vendar bi se tudi lahko kaj storilo, zlasti ker je domača obrt izvečine posel zimskih mesecev, ko počiva poljsko delo.

Pri nas bi potrebovali predvsem rokotvornih zadrug, ki bi uporabljale za svoje izdelke nar. ornamente in stil.

Za tako podjetje je pa potreba tudi priprav. V prvi vrsti moramo razpolagati z bogato zbirko originalov, ali z drugo besedo — imeti moramo bogat narodopisni muzej. Zato je treba, kakor sem že preje omenil zbrati vse, kar še imamo in rešiti predno izgine v pozabljivost.

Zakaj pa je to važno? Vsak narod ima nekaj samolastnega — narodno kulturnega, individualnega. Takoj na zuna, se že opazi in vnanjost je največkrat bistvena ali vsaj karakteristična. Vsaka narodna kultura naj bi se prirodno razvila do popolnosti. Ne gre pa prevzemati kulturo drugega naroda kar tako — to pomeni raznarodovanje in degeneracijo! Slovenci smo v literaturi mnogo napredovali, v mnogem pa degenerirali. Vzemimo noše! Propadle so skoro docela — prevadale francoski kroj — v zadnjem času tudi angleški brki. Na videz so to smešne malenkosti, vendar niso tako malenkostne. S tem izginja narodni značaj. Poglejmo drugam! Pojdimo na Kras. Tam okoli St. Petra že vidite tipične kraške hiše s kamenjem obloženimi strehami. Na Gorenjskem vidimo še mnogo vasi, katerih hiše so krite z deščicami in imajo lepo izrezljane hodnike. Ali ni to karakteristično? Tja za Kolpo pojdimo! Četudi ni ohranjena povsod nar. noša, vendar opozarja bela obleka tudi lajka na nekaj posebnega, bistvenega za to pokrajino. Žal, da takšna splošno karakteristični znaki izginjajo